

ГЛОБАЛ РАҚОБАТ ВА ФИРМА РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ ЙЎЛЛАРИ ВА УНИНГ МАМЛАКАТ ИҚТИСОДИЁТИДАГИ ЎРНИ

Собитханов Бобурмирзо Шавкат ўғли

Ўзбекистон Республикаси Давлат активларини бошқариш агентлиги
хузуридаги Бўш турган объектлардан самарали фойдаланишни ташкил этиш
марказининг Наманган вилояти худудий бошқармаси Бўлим бошлиғи

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақола миллий иқтисодиётларнинг ўзаро боғлиқлигини кучайиши, жаҳон бозорларида рақобат ва молиявий-иқтисодий беқарорликнинг ортиши, мамлакатларнинг рақобатбардошликиги ўстириш ҳисобига барқарор иқтисодий ривожланишини таъминлаш йўллари тўғрисидаги қарашларни ўз ичига олган. Мақоладан иқтисодий сектор вакиллари ҳамда талабалар фойдаланишлари мумкин.

Калит сўзлар: *глобал рақобат, миллий иқтисодиёт, рақобатни ривожлантириш, иқтисодий модел.*

ABSTRACT

This article contains views on the ways to ensure sustainable economic development by increasing the interdependence of national economies, increasing competition and financial and economic instability in world markets, increasing the competitiveness of countries. The article can be used by representatives of the economic sector as well as students.

Keywords: *global competition, national economy, competition development, economic model.*

КИРИШ

Глобализация жараёнининг чуқурлашуви шароитида миллий иқтисодиётларнинг ўзаро боғлиқлигини кучайиши, жаҳон бозорларида рақобат ва молиявий-иқтисодий беқарорликнинг ортиши, мамлакатларнинг рақобатбардошликиги ўстириш ҳисобига барқарор иқтисодий ривожланишини таъминлаш йўллари топишга ундайди.

Рақобатбардошликнинг юқори даражаси мамлакат иқтисодий салоҳиятини оширади, аҳолининг турмуш даражаси ўсади ва сифатининг яхшиланишини таъминлайди.

Хар бир корхона учун рақобатнинг кучайиши шароитида унинг рақобатбардошлигини сақлаб қолиш ва ошириш вазифалари биринчи ўринга

чиқади. Ўзбекистон бозорида рақобатнинг ўсиши мамлакат иқтисодий ривожлантиришнинг устивор йўналишларидан бири сифатида белгиланган.

Мамлакатимиз Президенти Ш.М.Мирзиёев ташаббусига кўра 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича “Харакатлар стратегияси” Давлат дастури ишлаб чиқилди. Ушбу дастурда «таркибий ўзгаришларни чуқурлаштириш, корхоналар рақобатбардошлигини ошириш ҳамда экспорт салоҳиятини юксалтириш» каби устувор вазифалар белгиланган.¹

Дунё мамлакатлари иқтисодий ривожланишнинг қайси моделини танламасин мамлакат иқтисодий ривожланишнинг жаҳон хўжалигидаги маъноси ва ўрни унинг рақобатбардошлик даражаси билан белгиланади. Халқаро иқтисодий рақобат техник тараққиётнинг энг муҳим омили ҳисобланади ва унинг таъсирида ишлаб чиқариш, бошқарув технологияларининг доимий янгиланиб бориш жараёни давом этади, ишлаб чиқарилаётган маҳсулот турлари янгиланади ва сифати ортиб боради.

Ушбу тадқиқотнинг долзарблиги шундаки, ҳозирги вақтда рақобат ҳар қандай мамлакат иқтисодий ҳаётида ассосий рол ўйнайди.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Рақобат ва унинг мамлакат иқтисодий ҳаётидаги ўрни

Рақобат – бу чекланган иқтисодий ресурслар устидана назорат қилиш учун мустақил иқтисодий субъектлар ўртасидаги қарама-қаршилик. Бу ўз маҳсулотлари учун энг яхши маркетинг имкониятларини таъминлаш, харидорларнинг турли эҳтиёжларини қондириш учун бозорга кирувчи компаниялар ўртасидаги ўзаро таъсир, ўзаро боғлиқлик ва курашнинг ўзига хос иқтисодий жараёнди². Шунингдек, рақобатнинг бошқа таърифлари ҳам мавжуд. Ф.Перру рақобатни “хукумронликни доимий равишда бузиш билан таҳдид қилиш ҳаракати ва уни ижодкорлик –танловни таъминлайдиган шундай ўйин қоидалари доирасида доимий ва қайта кўриб чиқиш”-деб таърифлайди. Инсон доимо қиммат сотишга, арзонроқ сотиб олишга, ўзига фойда келтиришга интилади. Рақобатнинг қатъий маъноси, бир еиши бошқаси билан рақобатлашади, айниқса бирор нарсени сотиш ёки сотиб олишда.³

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Харакатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947 сонли фармони 07.02.2017 й.

² Гродских В.С. Экономическая теория / В.С. Гродских. – СПб.: Питер, 2017. – 208 с.

³ Голенко А.Г., Соколинский В.М. Экономическая теория: учебное пособие / А.Г. Голенко, В.М.Соколинский. – М.: Альфа, 2017. – 464 с.

Бундан кўринадики, рақобатни нафақат кураш, балки ўзаро таъсир ва алоқа жараёни сифатида ҳам талқин этилган. Рақобат кураши ва уни ҳаракатлантирувчи кучлар, монополияга қарши бошқарув механизмлари ҳақида дастлабки тўлақонли назарий қоидалар фақат XVIII асрнинг ўрталарига келиб пайдо бўлган. Бунда классик сиёсий иқтисод вакиллари саналган А.Смит ва Д.Рикардонинг хизматлари каттадир. Кейинги даврларда Ф.Перру, А.Маршалл, Дж.Кейнс, В.Леонтьев, Й.Шумпетер, П.Сраффа, М.Портер, Ф.Котлер ва бошқаларнинг меҳнатлари туфайли рақобат назарияси янада ривож топди. Рақобат моҳиятига тўхталар эканмиз, уни асосан уч хил ёндашувга бўлиш мумкин. Жумладан, хулқ-атвор ёндашуви, структурали ёндашув ва функционал ёндашув.

Корхоналарнинг рақобатбардошлигини ошириш муаммоси.

Корхоналарнинг рақобатбардошлигини ошириш муаммоси глобаллашув жараёнлари ва Ўзбекистон иқтисодиётининг очиқлигининг ўсиши билан боғлиқ холда аҳолида аҳамиятга эга. Рақобатбардошлик мамлакатнинг жаҳон бозоридаги мавқеини яхлит тарзда тавсифлайди. Шу билан бирга, Ўзбекистон корхоналари учун рақобат майдони сезиларли даражада кенгайди: маҳаллий ишлаб чиқарувчилар ҳам ички, ҳам ташқи бозорларда хорижий компаниялар билан рақобатлашишлари керак. Амалиёт шуни кўрсатадики, кўплаб маҳаллий корхоналар фаол рақобатлашишга, рақобатдош позицияларни аниқлашга ва ғалаба қозонишга тайёр эмас. Бундай вазиятнинг асосий сабаблари рақобатбардошликни таъминлаши учун тизимларни яратишнинг назарий ва услубий асосларининг етарли даражасида ишлаб чиқарилмаганлиги, корхоналарнинг ички ва ташқи муҳит ўзгаришларига жавоб беришнинг самарали бошқарув ва ташкилий механизмларининг йўқлиги ҳисобланади.

Бугунги кунда замонавий бозор хар хил турдаги товарлар ва хизматларга бой ва биз иқтисодий фаолият иштирокчилари бу шароитда қандай рақобатлашаётганлигини кўришимиз мумкин. Рақобатнинг функциялари жараёни такомиллаштириш ва камчиликларни камайтиришга қаратилган. Рақобат 1-расмда келтирилган қуйидаги функцияларни бажаради.

1-расм. Рақобат функциялари⁴

ХУЛОСА

Хулоса ўрнида шуни айтиш мумкинки, биз юқори даражага чиқа олмаган рақобатчилардан фарқи ўлароқ, фақат бозорда кулай ўрин эгаллаган фирма ўз мақсадига эришишга умид қилиши мумкин, деган хулосага келишимиз мумкин.

Шунингдек, рақобатнинг роли ва функциялари муҳимлигича қолмоқда. Рақобат бозор иқтисодиётининг харакатлантирувчи кучи ҳисобланади. Рақобат қанчалик юқори бўлса, маҳсулот сифати шунчалик юқори бўлади. Сифат қанчалик юқори бўлса, талаб шунчалик юқори бўлади.

REFERENCES

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947 сонли фармони 07.02.2017 й.
2. Гродских В.С. Экономическая теория / В.С. Гродских. – СПб.: Питер, 2017. – 208 с.
3. Голенко А.Г., Соколинский В.М. Экономическая теория: учебное пособие / А.Г. Голенко, В.М.Соколинский. – М.: Альфа, 2017. – 464 с.
4. Журавлева Г.П. Экономическая теория. Микроэкономика– 1, 2. Ме-зоэкономика: Учебник / Г.П. Журавлева. М.: Дашков и К, 2016. –934 с.

⁴ Журавлева Г.П. Экономическая теория. Микроэкономика– 1, 2. Ме-зоэкономика: Учебник / Г.П. Журавлева. М.: Дашков и К, 2016. –934 с.